

AUTHENTICATION IN ART

AiA Art News-service

de Volkskrant

[Koekenbakster, Rembrandt Harmensz. van Rijn, ca. 1635, pen in bruin ©](#)

Hoe herken je een echte Rembrandt? Het Rijksmuseum zet zijn tekeningen opnieuw online

Alle tekeningen van Rembrandt zijn online gezet, en dat is geen oud nieuws. De herziene catalogus bevat veel toelichting over de echtheidsdiscussie.

Door: Stefan Kuiper 26 juli 2017, 19:14

Je komt er pas achter wanneer je het weet: onlangs publiceerde het [Rijksmuseum online](#) zijn collectie Rembrandttekeningen. Die omvat 64 werken, verspreid over 58 bladen, waaronder kleine meesterwerken als bijvoorbeeld de Koekenbakster.

U zegt: oud nieuws, die tekeningen stonden al online, en daarin heeft u gelijk. Op de nieuwe webpagina zijn zij echter voorzien van uitgebreide en geannoteerde toelichting; teksten die een herziene versie vormen van de catalogus uit 1985 van Rembrandtkenner Peter Schatborn.

Schatborn, van wie volgend jaar een catalogus met Rembrandts complete getekende oeuvre verschijnt, licht het project toe in de leeskamer van de bibliotheek van het Rijksmuseum. Meer dan dertig jaar was hij werkzaam bij het prentenkabinet van het museum en hield hij zich bezig met Rembrandt: exposities, toeschrijvingen, een doorlopend onderzoek dat zijn fascinatie voor de kunstenaar er niet minder op maakte, integendeel.

U KENT DE REMBRANDTTEKENINGENCOLLECTIE TOT IN HAAR NERVEN. HOE IS DE KWALITEIT ERVAN?

'Behoorlijk. Het British Museum heeft de belangrijkste collectie Rembrandttekeningen. Dan volgt het Rijksmuseum. Daarna: Berlijn, Parijs, Wenen. De collectie van het Rijksmuseum is in de loop der decennia ingrijpend van samenstelling veranderd. Toen ik bij het museum kwam werken, besloeg zij negen dozen met tekeningen. Nadat ik die grondig had bestudeerd, waren dat er nog maar zes. Een derde bleek gemaakt door andere kunstenaars.'

UW VOORGANGERS HADDEN NIET GOED GEKEKEN?

'Het is ingewikkeld. Rembrandt had veel leerlingen en hijzelf noch zijn pupillen signeerden al hun getekende werk. Bovendien had de meester de gewoonte het werk van zijn leerlingen in zijn eigen albums te bewaren en werden schilders als Flinck en Fabritius aangemoedigd Rembrandts stijl te kopiëren. Het maken van treffende imitaties hoorde bij het leerproces. Veel van die imitaties zijn in de eeuwen na de schilders dood aangezien voor echte Rembrandts.'

WAT IS UW METHODE OM HET WERK VAN DE MEESTER TE ONDERSCHIEDEN VAN DAT VAN ZIJN LEERLINGEN?

'Samen met een Engelse collega heb ik ooit een kerngroep van een kleine honderd tekeningen bijeengebracht: werken die, hetzij omdat ze gesigneerd zijn, hetzij omdat ze als voorstudie voor een ets of schilderij hebben gediend, onomstotelijk van Rembrandt zelf zijn. Die zijn dus bruikbaar als toetssteen voor andere tekeningen. Een andere collega heeft vervolgens vergelijkbare kerngroepen samengesteld voor de leerlingen. Deze groepen vormen het begin van de discussie.'

NU ZIJN DE TEKENINGEN OPNIEUW ONLINE GEPUBLICEERD. WAT WAS DE MOTIVATIE DAARVOOR?

'Bekendheid verschaffen. Rembrandts schilderijen zijn bij een groot publiek bekend. Zijn etsen ook, zij het in mindere mate. De tekeningen amper. Daar is een eenvoudige reden voor: tekeningen zijn kwetsbaar. Men kan ze slechts bij hoge uitzondering op zaal tonen.'

WAAROM ZIJN DE TEKENINGEN DIGITAAL GEPUBLICEERD EN NIET OPNIEUW IN BOEKVORM?

'Een website heeft voordelen en dan met name inzake de toegankelijkheid. Bijna iedereen heeft internet en dus kan bijna iedereen de tekeningen gratis bekijken. Het

biedt ook meer technische mogelijkheden. Op de website kun je eindeloos inzoomen en details eruit halen. Men kan dichterbij het werk komen dan in een tentoonstelling ooit zou kunnen.

UW BOEK DATEERT VAN BIJNA DERTIG JAAR TERUG. IS UW MENING OVER SOMMIGE WERKEN VERANDERD?

'Zeker. Er is bijvoorbeeld een tekening van een leeuwjtje dat ik indertijd al als te zwak beschouwde, maar dat ik wegens een gebrek aan argumenten toen toch heb opgenomen. Later kwam mij een andere leeuw onder ogen, waarschijnlijk ook geen Rembrandt, maar met beter getekende ogen, en toen wist ik het zeker: mijn leeuwjtje moest worden afgeschreven.

'Een andere tekening waarin ik niet langer geloof, is die van een slapend jongetje, een zoet werk. Het is losjes getekend, maar de losheid suggereert weinig volume. Zij lijkt gemaakt naar een tekening van Rembrandt.'

[Slapend jongetje, Rembrandt Harmensz. van Rijn \(navolger van\), naar Rembrandt Harmensz. van Rijn, pen en penseel in bruin ©](#)

WAT ZIJN DE BELANGRIJKSTE AANVULLINGEN SINDE DE VORIGE PUBLICATIE?

'De tekening van Willem Ruyter. Daar zit een aardig verhaal aan vast. In de 1995 zond een dame uit Duitsland ons een kopie van een tekening. Haar man had het werk gekregen van een Joodse familie, uit dankbaarheid dat hij hen net voor de oorlog naar Engeland had helpen vluchten. Toen ik haar telefonisch meldde dat ik de tekening graag in het echt zou bekijken, antwoordde ze: 'O, ik doe hem wel even op de post.' Een koerier heeft hem uiteindelijk opgehaald en tijdens het kijken dachten we al snel: dit is Willem Ruyter, de acteur en kroegbaas. We lieten het taxeren en deden een bod: twee ton. Die mevrouw viel zowat van haar stoel toen ze dat getal hoorde.'

VERWACHT U DAT DE TEKENINGENCOLLECTIE NOG MEER VAN ZULKE AANVULLINGEN ZAL KRIJGEN?

'Dat weet je nooit, maar vaak zal het niet zijn.'

De komende maanden worden op de museumsite ook de tekeningen van Rembrandts leerlingen voorzien van uitgebreide toelichting. Ongevormde kunstenaars die de meester moesten imiteren: de toeschrijvingsproblematiek lijkt hier nog net even groter. 'Het ingewikkeldst zijn de leerlingen die zijn begonnen in een Rembrandteske stijl en die later een eigen signatuur hebben ontwikkeld. Soms is amper te zien dat het om dezelfde hand gaat.'

DAAROVER BLIJFT MEN DISCUSSIËREN.

Lachje. 'Dat zorgt wel voor enige verwarring, inderdaad.'